

***Б. Досанов, Қ. Мырзабекқызы**

Магистрант, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан,
Қазақстан

қауымдастырылған профессор (доцент) PhD докторы., Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық
қазақ-түрік университеті, Түркістан, Қазақстан

***Корреспондент авторы:** dosanovbagdaulet01gmail.com

КӘСІПОРЫННЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ТАЛДАУ

Түйін

Мақалада кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын басқарудың өзекті мәселелері қарастырылған. Қаржылық тұрақтылықты бағалау кәсіпорын қызметінің маңызды принциптерінің бірі болып табылады. Қаржылық тұрақтылықты нығайту – кәсіпорынның бірінші кезектегі міндеті, оның тиімді жұмыс істеуінің басты алғышарты. Зерттеуді жүргізе отырып, мақсаты Республикалық маңызы бар су шаруашылығы, суару және ауыз сумен жабдықтау объектілерін пайдалануды, күтіп-ұстауды және қауіпсіздігін жүзеге асыратын кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын айқындау, сондай-ақ оны арттыруға бағытталған практикалық ұсынымдар әзірлеу болып табылады. Жұмыста қойылған мақсатқа жету үшін зерттеудің келесі әдістері қолданылды: экономикалық-статистикалық, баланстық және монографиялық (талданатын кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдау және бағалау кезінде). Қаржылық көрсеткіштерді есептеу соңғы 5 жылда (2018-2022 жж.) жүргізілді. Зерттеу материалының қайнар көзі "Қазсушар" республикалық мемлекеттік кәсіпорнының (бұдан әрі – "Қазсушар" РМК) қаржылық есебі болды. Зерттеудің маңызды нәтижелері-кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығының теориялық аспектілерін зерделеу, соңғы бес жылдағы (2018-2022 жылдар) "Қазсушар" РМК қаржылық жағдайын талдау, кәсіпорынның қаржылық көрсеткіштері есептелді, аудиттелген қаржылық есептілік негізінде кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын арттыру бағыттары ұсынылды.

Кілттік сөздер: қаржылық тұрақтылық, аудиттелген қаржылық есептілік, бос ақша.

Кіріспе

Қазіргі бәсекелестік жағдайында кәсіпорындарға өз қызметінің үздіксіздігі мен тұрақтылығын қамтамасыз ету әсіресе қиын. Демек, шаруашылық жүргізуші субъект ретінде әрекет ететін әрбір кәсіпорын өзінің қаржылық ресурстарының шаруашылық серіктестер, мемлекет, меншік иелері, қызметкерлер және т.б. алдындағы қаржылық міндеттемелерін үздіксіз орындау мүмкіндігін қамтамасыз етуі керек. Осыған байланысты қазіргі экономикалық шындықта менеджментті жетілдірудің өзекті бағыты компаниялардың қаржылық тұрақтылығын арттыру болып табылады [1].

Кәсіпорын қызметіндегі ең жоғары тиімділік пен тұрақтылыққа қол жеткізу кәсіпорынның қаржылық қауіпсіздігін нығайту мақсаты болып табылады, бұл компанияға оларды сәтті жеңуге мүмкіндік беретін қауіптерді дер кезінде анықтау нәтижесінде мүмкін болады. Тиісінше, оларды болжау үшін жағдайды үнемі бақылап отыру қажет [2].

Осылайша, кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы немесе оның қарыз қаражаттарынан тәуелсіздік дәрежесі қызметтің негізгі көрсеткіштерінің бірі болып табылады, өйткені бұл мердігерлермен қарым-қатынасқа және компанияның нарықтағы бәсекеге қабілеттілігіне үлкен әсер етуі мүмкін. Тұрақты қаржылық жағдай кәсіпорынның қызметіне, өндірісіне, қажетті ресурстармен қамтамасыз етілуіне оң әсер етеді. Жоғарыда айтылғандардың барлығы зерттеу тақырыбының өзектілігін дәлелдейді, оның жалпы міндеті қазіргі жағдайда

кәсіпорынды басқарудың тиімді механизмін қалыптастыру мақсатында кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын анықтау болып табылады.

Бұл мақаланың мақсаты, ол кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын анықтау, сонымен қатар оны арттыруға бағытталған практикалық ұсыныстарды әзірлеу. Сонымен қатар, мақаланың зерттеу жаңалығы «Қазводхоз» РМК мысалын пайдалана отырып, қаржылық тұрақтылықты бағалаудың қарастырылған тәсілдері мен әдістерін теориялық негіздеу және практикалық жүзеге асыруда, оның мақсаты республикалық маңызы бар су шаруашылығы объектілерін пайдалану, күтіп ұстау және қауіпсіздігін қамтамасыз ету, суармалы және ауыз сумен қамтамасыз ету болып табылады.

Әдебиетке шолу

Қаржылық жағдайдың құрамдас бөлігі қаржылық тұрақтылық болып табылады. Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы - бұл ұйымның жағдайының тұрақтылық дәрежесін бағалауға мүмкіндік беретін сипаттама, ол оның қызметін жүзеге асыруға және қолдауға - тауарларды өндіруге және өткізуге, жұмыстарды орындауға мүмкіндік беретін қаржылық резервтердің болуы, қызмет көрсету, алынған несиелерді өтеу, сондай-ақ бюджет профицитін ұстау қабілеті (кіріс шығыстардан асып түсуі) деген [3].

Қаржылық тұрақтылық» түсінігінің көптеген түсіндірмелері де бар. Осы экономикалық категорияның мәніне деген көзқарастарды талдай отырып, ғалымдардың бұл ұғымның экономикалық мәні туралы әр түрлі пікірлері бар екенін байқауға болады. Осылайша, олардың кейбіреулері қаржылық тұрақтылықты меншікті және тартылған қаражат көздерінің көлемінің арақатынасы арқылы бір мәнді түрде анықтайды [4].

Ғалымдардың тағы бір тобы қаржылық тұрақтылық сипаттамалары күрделі салымдардың бағыттарын талдаусыз толық болмайтынын, тек міндеттемелерді, яғни қаржыландыру көздерін талдауға негізделетінін алға тартады [5,6].

Шеремет А.Д., Ковалев В.В. Олар өз еңбектерінде қаржылық тұрақтылықтың төрт түрін ажыратады (қаржылық жағдайдың абсолютті тұрақтылығы; қалыпты тұрақтылық; тұрақсыз (дағдарысқа дейінгі) қаржылық жағдай; дағдарыстық қаржылық жағдай). Тұрақтылық түрі формуласы арқылы есептелген мәнге негізделген ұйымға тағайындалады [7].

Л.В. Донцова және Н.А. Никифорова кәсіпорындарды қаржылық тәуекел деңгейіне қарай жіктеу негізінде кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдауды ұсынады. Сонымен қатар, зерттелетін кез келген ұйым «ұпай» санына байланысты және алынған қаржылық коэффициенттерге байланысты белгілі бір сыныпқа жатқызылуы мүмкін. Әрі қарай ұйымның қол жеткізген қаржылық көрсеткіштері салалық стандарт мәндерімен салыстырылады [8].

Кейбір авторлар фирманың қаржылық күшін төрт шарт бойынша өлшеуді ұсынады: (1) фирманың өсуі, (2) компанияның өмір сүру қабілеті, (3) пайда тәуекелінің жалпы қабылданған деңгейі және (4) пайда тәуекелінің тартымды профилі [9]. Осылайша, кәсіпорынның қаржылық жағдайы мен тұрақтылығын талдау бизнесті бағалау кезеңдерінің бірі бола отырып, кәсіпорынның шынайы жағдайын және қаржылық тәуекел дәрежесін түсінуге негіз болады [10].

Қарастырылған тәсілдер мен әдістерді қолдану ұйымның қаржылық тұрақтылығын объективті бағалауға, оның төлем қабілеттілігін сипаттауға, қызметтің тиімділігі мен табыстылығын бағалауға, кәсіпорынның даму перспективаларын анықтауға мүмкіндік береді.

Материалдар мен тәсілдер

Осы мақсатқа жету үшін жұмыста келесі зерттеу әдістері қолданылды: экономикалық-статистикалық, баланстық және монографиялық (талданатын кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдау және бағалауда). Қазіргі уақытта ұйымның қаржылық тұрақтылығын бағалау мен талдаудың көптеген әртүрлі әдістері бар, ең танымал әдістерге коэффициент, интегралдық және рейтингтік кіреді. Қаржылық көрсеткіштерді есептеу соңғы 5 жылда (2018-2022)

жүргізілді, бұл талданатын кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын бағалау кезінде белгілі бір заңдылықтар мен үрдістерді анықтауға мүмкіндік берді. Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізін отандық және шетелдік жетекші ғалымдардың зерттеліп отырған мәселе бойынша еңбектері, сондай-ақ ғылыми конференция материалдары, нормативтік және анықтамалық әдебиеттер құрайды. Зерттеудің эмпирикалық негізіне «Қазводхоз» РМК-ның деректік материалы, сонымен қатар автордың жеке жасаған есептеулерінің нәтижелері алынды.

Нәтижелер мен талқылаулар

Қаржылық тұрақтылықты басқару механизмін тереңірек түсіну үшін тәжірибелік есептеулер үшін зерттеу базасы ретінде «Қазводхоз» РМК таңдалды. «Қазводхоз» РМК Қазақстан Республикасының бүкіл аумағын қамтитын филиалдық желісі бар кең ауқымды жүйе болғандықтан, орталық аппараттың және 18 филиалдың ақпараты негізінде жасалған аудиттелген қаржылық есептілік негізінде қаржылық тұрақтылық бойынша осы ұйымның қаржылық-шаруашылық қызметіне талдау жасалды.

«Қазводхоз» РМК зерттеу объектісінің пәні республикалық маңызы бар су шаруашылығы объектілерін пайдалану, күтіп ұстау және олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету, суару және ауыз сумен қамтамасыз ету болып табылады. Кәсіпорынның мақсаты суару және ауыз сумен қамтамасыз ету, өйткені су халықтың өмір сүруінің негізгі көзі болғандықтан кәсіпорынның қызметі қаржылық тұрақты болуы керек.

Кәсіпорынның қаржылық-экономикалық жағдайын талдау «Қазводхоз» РМК активтері 2022 жылдың аяғында 424 154 470 мың теңгені құрады, оның ішінде қысқа мерзімді активтер 47 120 879 мың теңге немесе баланс валютасының 11%, ұзақ мерзімді активтер 377 294 703 мың теңге немесе баланс валютасының 88,9% құрағанын көрсетті[11].

Қысқа мерзімді активтер баланстың келесі баптарымен көрсетіледі: ақша қаражаттары мен олардың баламалары – 36 610 544,0 мың теңге немесе баланс валютасында 8,6 % (қысқа мерзімді активтерде 77,7%), басқа қысқа мерзімді қаржылық активтер – 3420,0 мың теңге, қысқа мерзімді сауда және басқа дебиторлық берешек – 476 154,0 мың теңге немесе баланс валютасында 0,11% (қысқа мерзімді активтерде 1%), ағымдағы табыс салығы – 277 814,0 мың теңге немесе 0,07%, тауарлы-материалдық қорлар – 5 589 833,0 мың теңге немесе баланс валютасында 1,32%. (қысқа мерзімді активтерде 11,8%), басқа қысқа мерзімді активтер – 4 300 513,0 мың теңге немесе баланс валютасында 1,01% (қысқа мерзімді активтерде 9%).

Ұзақ мерзімді активтерге 2 684 587,0 мың теңге мөлшерінде ұзақ мерзімді сауда және өзге де кредиторлық берешек немесе баланс валютасында 0,63% (ұзақ мерзімді активтерде 0,5%), негізгі құралдар - 320 218 999,0 мың теңге немесе баланс валютасында 75,42% (ұзақ мерзімді активтерде 85%), материалдық емес активтер - 15 634,0 мың теңге, аяқталмаған құрылыс түрінде ұсынылған өзге де ұзақ мерзімді активтер - 54 375 483,0 мың теңге немесе баланс валютасында 12,82% (ұзақ мерзімді активтерде 14,4%).

Осылайша, 2022 жылдың қорытындысы бойынша активтер өткен жылмен салыстырғанда 53 566 078,0 мың теңгеге немесе 12,6%-ға өсті. Ұзақ мерзімді активтердегі ең үлкен үлес негізгі капиталға (85%) келеді, ол алдыңғы 2021 жылмен салыстырғанда 2022 жылы 32 640 200,0 мың теңгеге немесе 10%-ға өсті. Қысқа мерзімді активтерде ең көп үлесті ақша қаражаттары мен олардың баламалары (77,5%) құрады, бұл өткен кезеңмен салыстырғанда 8 804 392,0 мың теңгеге немесе 24%-ға жоғары[12].

Айта кету керек, жаңа жабдықтар мен техниканы сатып алу арқылы да, күрделі жөндеу немесе құрылыс-монтаждау жұмыстарын жүргізу арқылы да активтер құнының өсуі амортизация бойынша шығыстардың ұлғаюына әкеледі, олар жинақтала отырып, қарыздар бойынша негізгі борышты өтеуге жұмсалатын амортизациялық қорды құрады.

«Қазводхоз» РМК міндеттемелері 10 100 395,0 мың теңге сомасындағы қысқа мерзімді міндеттемелерден (баланс валютасында 2,38%) және 57 964 166,0 мың теңге сомасындағы ұзақ мерзімді міндеттемелерден (баланс валютасында 13,67%) тұрады. Қысқа мерзімді міндеттемелерде қысқа мерзімді сауда кредиторлық берешектің үлесі 81,4% құрайды. Ұзақ мерзімді міндеттемелерге әділ құны бойынша 36199500,0 мың теңге немесе баланс валютасының 8,53% (барлық ұзақ мерзімді міндеттемелердің 62%) және 21764666,0 мың сомаға кейінге қалдырылған салық міндеттемелері бойынша бағаланатын қаржылық міндеттемелер кіреді. теңге немесе баланс валютасынан 5,13% (барлық ұзақ мерзімді міндеттемелерден 38%).

2022 жылы ұзақ мерзімді міндеттемелер 2021 жылмен салыстырғанда 16908113,0 мың теңгеге немесе 29%-ға, оның ішінде ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелер 10706954,0 мың теңгеге немесе 29,6%-ға өсті. «Қазводхоз» РМК-ның ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелері мемлекеттік кепілдік бойынша мемлекеттік емес қарыз қаражатын пайдалана отырып, екі жобаны жүзеге асыруға арналған Халықаралық қаржы ұйымдарының қарыздарымен ұсынылған.

2022 жылдың аяғында меншікті капитал 356089909,0 мың теңгені (баланс валютасының 83,95%) құрады. Меншікті капиталға жарғылық капитал - 266106184,0 мың теңге (62,74%), өткен жиынтық кірістің құрамдас бөлігі - 90515235,0 мың теңге (21,34%), өтелмеген шығын - 4084331,0 мың теңге (0,84%), өзге капитал - 3552821,0 мың теңге кіреді. 1-кестеде өтімділік пен икемділік коэффициенттерінің есебі көрсетілген[11].

Кесте 1. Өтімділікті және маневрлілікті бағалау

№	Аты	2018	2019	2020	2021	2022	орташа 5 жыл
1	Абсолютті өтімділік (шұғылдық) коэффициенті	2,95	4,97	3,86	3,66	3,62	3,81
2	Жалпы өтімділік коэффициенті (жабу коэффициенті)	4,59	5,96	4,86	5,01	4,66	5,02
3	Айналым капиталы	14,2	27,9	22,8	30,4	37,0	26,48
4	Маневрлік коэффициент	0,04	0,11	0,09	0,09	0,04	0,07
Дереккөз: «Қазводхоз» РМК-ның 2018-2022 жылдарға арналған қаржылық есебі							

Абсолютті өтімділік (жеделдік) коэффициенті ағымдағы қарыздың қанша бөлігін баланс жасалған күні немесе басқа нақты күні дереу өтеуге болатындығын көрсетеді. "Қазводхоз" РМК-да абсолютті өтімділік коэффициентінің соңғы бес жылдағы орташа мәні 3,81:1 (0,2-0,5 коэффициентінің қалыпты деңгейінде) жоғары мәні байқалады, бұл табыс әкелмейтін және өндірісті дамытуға жұмыс істемейтін бос ақшалай қаражаттың бар екендігін көрсетеді. Абсолютті өтімділік коэффициентінің мәнін рұқсат етілген деңгейге келтіру үшін өндіріске, қаржылық инвестицияларға артық ақша қаражатын салу қажет. 241 "жарғылық капиталды толықтыру" бюджеттік бағдарламасы бойынша республикалық бюджеттен қаржыландыру нәтижесінде туындаған "қолма-қол ақшаны бақылау шоты" қосалқы шотындағы (ҚБШ) ақша қаражатының қалдықтары "Қазводхоз" РМК-да бос ақша қаражатының болуын растау болып табылады. Мәселен, 01.06.2023 жылғы жағдай бойынша ҚБШ қосалқы шотындағы ақша

қаражатының қалдығы 18933766,19 мың теңгені немесе барлық ақша қаражатының 57% -. құрайды[11].

Жалпы өтімділік коэффициенті (жабу коэффициенті) ағымдағы активтердің қысқа мерзімді міндеттемелерді жабуға қатынасын анықтауға мүмкіндік береді, қалыпты мән 2-ден 3-ке дейінгі аралықта белгіленеді.

Ұйымда қамту коэффициентінің мәні 1:1-ден едәуір асады және бес жыл ішінде орташа есеппен 5,02:1 құрайды, бұл кәсіпорынның жоғары өтімділігін және меншікті көздер есебінен қалыптасатын қолма-қол ақшаның едәуір көлемін көрсетеді. Менеджмент тұрғысынан кәсіпорында қорлардың едәуір жинақталуы, дебиторлық берешектегі қаражаттың ауытқуы кәсіпорынның активтерін басқарудағы кемшіліктерді көрсетуі мүмкін екенін атап өткен жөн.

Кәсіпорынның өтімділігін сипаттайтын көрсеткіштердің бірі – айналым қаражаты. Осылайша, ағымдағы активтер қысқа мерзімді міндеттемелерден асатын немесе өтімді болған кезде кәсіпорынның айналым капиталы болады. Мәселен, «Қазводхоз» РМК-да айналым қаражаты бес жыл ішінде орта есеппен 26 483 057,0 мың теңгені құрады. Бұл ретте айналым капиталы мен қысқа мерзімді міндеттемелердің арақатынасы 2022 жылдың басында 5,02 және жылдың соңында 4,66 құрады, бұл кәсіпорын активтерінің қарыз қаражаты есебінен және кем дегенде меншікті көздер есебінен қалыптасқанын көрсетеді.

Осыған байланысты компанияның меншікті қаражат көздерінің қай бөлігі ең мобильді активтерге инвестицияланғанын анықтау пайдалы, бұл ептілік коэффициентімен көрсетіледі. 2022 жылдың басында маневрлік коэффициенті 0,09 және жыл соңында 0,04 (қалыпты мән 0,3-0,6 диапазонында) болды.

Коэффициенттерді есептеу және қаржылық есептілікті талдау ағымдағы активтерді қалыптастыруға жыл басындағы меншікті капиталдың 9%, ал жылдың аяғында тек 4% ғана бөлінгенін көрсетеді. Сонымен қатар, 0,3-тен төмен көрсеткіш мәні «Қазводхоз» РМК бизнес моделін ең тиімді емес деп сипаттайды, яғни. өз қаражатын пайдалана отырып, айналымдағы және айналымнан тыс активтерді де сатып алу мүмкіндігі жоқ. Кәсіпорын қарыз қаражатына тәуелді, бұл қаржылық тұрақтылықтың жеткіліксіздігін көрсетеді. Демек, «Қазводхоз» РМК саладағы өндірістік қызметті жақсартуға бағытталған бизнес-процестерді өз бетінше жүзеге асыра алмайды.

Қаржылық есеп бойынша «Қазводхоз» РМК жоғары өтімділікке ие. Алайда, егер бюджеттік бағдарламалар бойынша қаржыландыруды шегеріп, «Ақша қаражаттары мен олардың баламалары» бабындағы «Қолма-қол ақшаны бақылау шоты» қосалқы шотындағы қалдықтарды алып тастасақ, онда 5 жыл ішінде өтімділіктің орташа мәні теріс болады: (-47,27) (2018 ж.: -3,13, 2019 ж.: -37,99, 2020 ж.: -4,91, 2021 ж.: -211,24, 2022 ж.: -4,86), бұл қаржы-шаруашылық қызметті жүзеге асыруда елеулі проблемалардың бар екендігін көрсетеді.

Кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдау жоғары өтімділікті, яғни ұйымның өз қарызын қысқа мерзімде оңай жабу мүмкіндігін көрсетеді. Бұл оң көрініс іске асырылып жатқан жобаларды қаржыландыру үшін пайдаланылатын жарғылық капиталды толықтыруға байланысты ҚБШ қосалқы шотында қалыптасқан «Қазводхоз» РМК бос қаражаттың жеткілікті көлемінің болуына байланысты. Дегенмен, ҚБШ қосалқы шотындағы қаражаттың белгіленген мақсаты бар, яғни олар қатаң түрде мақсатына сай пайдаланылуы керек екенін атап өткен жөн. Демек, осы қосалқы шоттағы қаражаттың болуы қысқа мерзімді міндеттемелерді өтей алмайды. ҚБШ бойынша қолма-қол ақшаның қалдықтары «өлі» капитал болып табылады, бұл ақша қаражатының ойдан шығарылуын және оларды басқа мақсаттарға пайдаланудың жалған мүмкіндіктерін тудырады. 2-кестеде ұйымның қаржылық тұрақтылығын сипаттайтын коэффициенттер берілген.

Кесте 2. «Қазводхоз» РМК қаржылық тұрақтылығын талдау

№	Аты	2018	2019	2020	2021	2022	орташа 5 жыл
1	Тәуелсіздік факторы	0,96	0,93	0,91	0,87	0,84	0,73
2	Қаржылық тұрақтылық коэффициенті	0,99	0,98	0,98	0,98	0,98	0,98
3	Қаржыландыру коэффициенті	24,58	12,54	9,64	6,62	5,23	11,72
Дереккөз: «Қазводхоз» РМК-ның 2018-2022 жылдарға арналған қаржылық есебі							

Тәуелсіздік коэффициенті кәсіпорын мүлкінің жалпы құнына меншік иелері салған қаражаттың үлесін сипаттайды. РМК бойынша тәуелсіздік көрсеткішінің есептеулері қалыпты мәнді көрсетеді – соңғы бес жылдағы орташа 0,73 және жылдар бойынша жоғары: 2018 жылы – 0,96, 2019 жылы – 0,93, 2020 жылы – 0,91, 2021 жылы – 0,87, 2022 жылы – 0,84, ал стандарт мәні 0,6-0,7 аспайды.

Коэффициент мәнінің жыл сайынғы шамалы төмендеуіне қарамастан, ол барлық талданатын кезеңде жоғары деңгейде қалады. Тиісінше, тәуекелі барынша азайтылған кредиторлар үшін тартымды көрініс пайда болады, өйткені өз қаражаты есебінен өндірілген мүліктің көп бөлігін сату арқылы кәсіпорын өзінің қарыздық міндеттемелерін өтей алады.

Алайда, өтімділік пен маневрлік коэффициенттерді есептеу ағымдағы активтерді қалыптастыруға жыл басындағы меншікті капиталдың 10%, ал жылдың аяғында 4% ғана бөлінгенін көрсетеді. Сонымен қатар, 0,3-тен төмен ептілік көрсеткіші «Қазводхоз» РМК бизнес үлгісін ең тиімді емес деп сипаттайды, яғни кәсіпорынның қаржылық тәуелсіздігінің алдамшы оң көрінісі пайда болды. Сонымен қатар, коэффициенттің жоғары деңгейі алаңдатады, өйткені коэффициенттің мұндай мәні әрқашан кәсіпорынды сауатты басқаруды көрсетпейді. РМК-де кәсіпорынның қарыз қаражаты жоқ деген қате пікір қалыптасады.

«Қазводхоз» микроқаржы ұйымдарына Еуропалық қайта құру және даму банкінен (бұдан әрі – ЕҚДБ) және Ислам даму банкінен (бұдан әрі – ИДБ) несие алды немесе алынған несиелердің мақсатқа сәйкестігі туралы сұрақ туындайды.

Қаржылық тұрақтылық коэффициенті кәсіпорынның қызметінде ұзақ уақыт бойы пайдаланылуы мүмкін қаржыландыру көздерінің үлесін көрсетеді, яғни кәсіпорын активтерінің қаншалықты сенімді және ұзақ мерзімді көздерден қаржыландырылатынын көрсетеді. РМК қаржылық тұрақтылық коэффициентінің мәні барлық талданатын кезең үшін 0,98 деңгейінде, стандартты мәні 0,8-0,9, бұл кәсіпорынның ұзақ мерзімді перспективадағы қаржылық тәуелсіздігі мен төлем қабілеттілігін көрсетеді, сонымен қатар кәсіпорынның өз ақшасын еркін басқара және оны тиімді пайдалана алуы. Бұл ретте 241 «Жарғылық капиталды толықтыру» бюджеттік бағдарламасы бойынша республикалық бюджеттен қаржыландыру шеңберінде алынған игерілмеген қаражаттың қалдықтары «Қолма-қол ақшаны бақылау шоты» қосалқы шотында «өлі салмақ» ретінде көрсетіледі. Ақша қаражаттарының баламалары» шоты қолда бар айналым қаражатының жеткіліксіз пайдаланылғанын көрсетеді.

«Қазводхоз» РМК «жылдам» қаржыландыру көздері арқылы қамтамасыз етілетін бизнес-процестерді кеңейту үшін барлық қолда бар мүмкіндіктерді пайдаланбайды. Қысқа мерзімді несиелерді тартудан бас тартудан тұратын мұндай несие саясаты басқарудың тиімсіздігін көрсетеді.

Қаржыландыру коэффициенті (төлем қабілеттілігінің көрсеткіші) кәсіпорын қызметінің қай бөлігі өз қаражаты есебінен, қайсысы қарыз қаражаты есебінен қаржыландырылатынын көрсетеді, сонымен қатар көрсеткіш кәсіпорынның меншікті қаражатының қарыз қаражатынан қаншалықты басым екенін анықтайды (норма 1-ден көп).

«Қазводхоз» РМК бойынша төлем қабілеттілігі көрсеткішінің есептеулері кәсіпорынның төлем қабілеттілігі жоғары екенін көрсетеді, өйткені қаржыландыру коэффициентінің мәні 1 - ден жоғары. Мәселен, орта есеппен 5 жыл ішінде оның мәні - 11,72, бұл ретте 2018 жылы - 24,58, 2019 жылы - 12,54, 2020 жылы - 9,64, 2021 жылы - 6,62, 2022 жылы - 5,23 құрады. Осылайша, бұл көрсеткіш инвестор үшін кәсіпорынды қаржыландыру қаншалықты тиімді екенін көрсетеді. Қаржыландыру коэффициентінің сандық мәні неғұрлым жоғары болса, кәсіпорынның қаржылық жағдайы соғұрлым тұрақты болады және олардың қосымша қаржыландыру алу ықтималдығы жоғары болады.

1 573 400,0 мың теңге сомасында мерзімі өткен қысқа мерзімді дебиторлық берешектің болуы «Қазводхоз» РМК қаржылық жағдайына айтарлықтай әсер етеді. Сонымен қатар, бүгінгі күні 504 000,0 мың теңгені (32%) құрайтын сумен жабдықтау қызметтері бойынша мерзімі өткен берешекті қысқарту бойынша жеткілікті шаралардың жоқтығы алдағы кезеңге тарифтердің көтерілуімен оны одан әрі арттыруды болжайды.

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығына көрсетілетін қызметтер бойынша тарифтік жүйе айтарлықтай әсер етеді. Сонымен, каналдар арқылы су беру, магистральдық құбырлар арқылы су беру, тарату желілері арқылы су беру, өндіріс және сату сияқты қызметтер бойынша тарифтер неғұрлым жоғары болса, сондай-ақ, электр энергиясы мен жылу энергиясын беру, төлем қабілеттілігі мен қаржылық тұрақтылықты арттыруға ықпал ететін осы қызметтердің кірістілігі соғұрлым жоғары болады[13].

«Қазводхоз» РМК 2018 жылы ҚР ҰЭМ ҚР СЖМ № 40-НҚ бұйрығымен жобалық тариф 2,72 теңге/м3 болса, республика бойынша бірыңғай тариф 1,036 теңге/м3 мөлшерінде бекітілген. Бұл тариф бойынша кәсіпорын 2019-2020 ж.ж. шығынға ұшырады. Тарифтің көтерілуіне байланысты 2021-2023 ж.ж. «Қазводхоз» РМК 2021 және 2022 жылдардың қорытындысы бойынша пайда тапты, бұл кәсіпорынның тұрақтылығына, сондай-ақ жобаларды іске асыру және қарыз қаражатын игеру кезінде кредиторлар алдындағы міндеттемелерді өтеу мүмкіндігіне оң әсер етті. 2022 жылдың аяғындағы кірістер мен залалдар туралы есеп бойынша жалпы сомасы 56 685 194,0 мың теңге кіріс алынды, оның ішінде қызметтерді сатудан түскен түсім (87%), басқа кірістер (11,0%) және комиссиялық кірістер (2,1%). Кіріс (қызмет көрсетуден түскен кіріс) 49 317 983,0 мың теңгені құрады, бұл өткен 2021 жылмен салыстырғанда 35 392 552,0 мың теңгені құрап, 13 925 431,0 мың теңгеге немесе 39,3%-ға жоғары болды. Сатылған қызметтердің құны 41 202 571,0 мың теңгені құрады, ол да 2021 жылмен салыстырғанда 9 157 218,0 немесе 28,6 пайызға өсіп, 32 045 353,0 мың теңгені құрады.

2022 жылы жалпы жиынтық пайда 3 057 006,0 мың теңгені құрады, оның ішінде салық салудан кейінгі пайда 1 619 006,0 мың теңге немесе 53%, ҚЕХС талаптары бойынша туындаған және жиынтық пайданың өзге де компоненттерін қоса алғанда, өзге жиынтық пайда 1 438 000,0 мың теңге немесе 47% сомасында болды.

«Қазводхоз» РМК үшін қызмет көрсету шарттары бойынша кіріс тұтынушыларды сумен қамтамасыз етуге байланысты салалық қызметтерді көрсету (90%) есебінен қалыптасады: 1) сумен жабдықтауға байланысты емес су шаруашылығы объектілерін пайдалану; 2) Каналдар арқылы су беру; 3) Жер үсті ағындарын реттеу; 4) Магистральдық құбырлар арқылы су беру; 5) Тарату желілері арқылы сумен жабдықтау; 6) Кәріз жүйесі қызметтері; 7) электр энергиясын өндіру және өткізу, тасымалдау; 8) жылу энергиясын өндіру және өткізу, беру; 9) сумен

жабдықтау жүйелерін қайта құру; 10) метрологиялық қызметтер; 11) 109 Бағдарлама; 12) басқа қызмет түрлері.

Айта кету керек, сумен жабдықтауға қатысы жоқ су шаруашылығы құрылыстарын пайдалану сияқты қызметтер; сумен жабдықтау жүйелерін реконструкциялау, сондай-ақ каналдар арқылы су беру және жер үсті ағынын реттеу қызметтеріне кіретін экологиялық шығарындылар бюджеттік бағдарламалар арқылы қаржыландырылады. Қызмет көрсетуден тұрақты табысы бар, белгілі бір қызметтерді қаржыландыру түріндегі мемлекеттік қолдау, ресурстарды басқарудағы ұтымды тәсіл, сондай - ақ жоспарлау мен бақылаудың дұрыс құрылған жүйесі бар кәсіпорын Қаржы - шаруашылық қызметтің тиімділігін сипаттайтын жоғары рентабельділікке ие.

Кесте 3. Мүлікті пайдалану тиімділігін талдау

№	Аты	2018	2019	2020	2021	2022	орташа 5 жыл
1	Активтердің кірістілігі	0,06	-1,77	-0,47	0,10	3,61	0,31
2	Ағымдағы активтердің кірістілігі	1,06	- 21,22	-4,30	1,03	3,61	-3,96
3	Инвестициядан түскен табыс	-0,39	-1,21	-1,44	-0,14	0,58	-0,52
4	Меншікті капиталдың табыстылығы	0,05	-2,12	-0,52	0,11	0,43	-0,41
5	Сатылған өнімнің рентабельділігі	0,43	-0,17	-4,65	0,97	3,12	-0,06
Дереккөз: «Қазводхоз» РМК-ның 2018-2022 жылдарға арналған қаржылық есебі							

2018-2022 жылдар кезеңінде «Қазводхоз» РМК-да мүлікті пайдаланудың орташа тиімділік көрсеткіштері:

- активтердің кірістілігі кәсіпорын активтеріне салынған бір теңгеге пайданың 0,31 тиын құрайды, бұл көрсеткіштің ең төменгі мәні 2018 жылы – 0,06 тиын/1 теңге болса, 2022 жылы активтердің кірістілігі өсті және 3,61% құрады;

- айналым активтерінің кірістілігі теріс (3,96%), 2022 жылы айналым активтерінің кірістілігі 3,61%-ға дейін өсті;

- сатылған өнімнің рентабельділігі теріс (0,06%) болды, 2022 жылы ол 3,12% құрады, бұл пайданы көрсетеді[11].

«Қазводхоз» РМК - дағы инвестициялардың рентабельділігі және меншікті капиталдың рентабельділігі 2018-2022 жылдар кезеңінде орташа алғанда 0,52% және 0,41% тиісінше теріс болып табылады, бұл кәсіпорынға инвестицияланған қаражатты (республикалық бюджеттен алынған қаражат, МҚҰ қарыздары) пайдаланудың тиімсіздігін, сондай - ақ кәсіпорынның залалды қызметі туралы куәландырады.

Осылайша, "Қазводхоз" РМК Қаржы-шаруашылық қызметінің тиімділігіне жүргізілген талдау кәсіпорын активтерін пайдалануды ұтымды етуде, пайданы арттырудың перспективалық жолдарын іздеуде дұрыс шешімдер қабылдауды талап ететін кәсіпорынның қаржы - шаруашылық процестерін жеткілікті ұйымдастырмағанын көрсетті.

"Қазводхоз" РМК Қаржы-шаруашылық қызметін жүзеге асырудың негізгі көздері[11]:

1) Кәсіпорын бюджетінің 48%-ын құрайтын бюджеттік бағдарламаларды республикалық бюджеттен мемлекеттік қаржыландыру;

2) каналдар арқылы сумен жабдықтауға байланысты қызметтерді және бекітілген тарифтерге сәйкес қызметтің басқа түрлерін жүзеге асыру – кәсіпорын бюджетінің 52%.

2018 жылғы қаңтардан бастап 2023 жылғы маусымға дейінгі кезеңде республикалық бюджеттен барлығы 165970775,5 мың теңге алынды, оның ішінде 241 "жарғылық капиталды толықтыру" бюджеттік бағдарламасы бойынша жарғылық капиталды толықтыруға 47 062 981,5 мың теңге немесе 28%, олар сондай ақ МҚҰ қарыздары шеңберінде жобаларды іске асыру бойынша ҚҚС төлеуге барады.

2018-2022 жылдардағы талданған барлық кезеңде қызмет көрсетуден түскен кіріс 205 632 790,0 мың теңгені құрады, оның ішінде белгіленген тариф бойынша сумен жабдықтауға байланысты қызмет көрсетуден түскен түсімдер 185 950 968,0 мың теңге, оның ішінде бюджеттік қаржыландыру – жаңа бағдарламалар (254/101,213, 254/101,213) бойынша.

Осылайша, қаржыландырудың барлық көздерін талдау және бүкіл кәсіпорынның материалдық-техникалық базасын жаңарту орташа есеппен 98%-ға тең қаржылық тұрақтылық «ойдан шығарылған» екенін көрсетеді. Кәсіпорын бюджетінің 48% құрайтын мемлекеттік қаржыландыру жойылса, кәсіпорын тариф арқылы қаржылық тұрақтылығын сақтай алмайды.

Қаржылық есеп бойынша «Қазводхоз» РМК жоғары өтімділікке ие. Алайда, егер бюджеттік бағдарламалар бойынша қаржыландыруды және «Ақша қаражаттары мен олардың баламалары» бабындағы «Қолма-қол ақшаны бақылау шоты» қосалқы шотындағы қалдықтарды шегеретін болсақ, онда орташа есеппен 5 жылдан астам өтімділік теріс мәнге ие болады (47,27), бұл қаржылық-шаруашылық қызметті жүзеге асыруда күрделі проблемалардың болуы.

«Қазводхоз» РМК қаржылық тұрақсыз кәсіпорын, басқару шешімдерінің тиімділігі төмен кәсіпорын, бұл қаржылық-экономикалық негіздемеге сәйкес жобаларды іске асыру үшін қаржыландырудың толық игерілмеуімен, МҚҰ жобалары бойынша жобаларды іске асыруға қаржыландыруды толық игермеу, сондай - ақ қаржылық жағдай туралы есепте және капиталдың өзгеруі туралы есепте "өткен жылдардағы бөлінбеген пайда (залал)" бабы бойынша өтелмеген теріс залал дәлел бола алады.

Жарғылық капиталды жыл сайын толықтыру, тиісінше активтер құнының өсуі, тарифтің, алынған несиелердің, жобалардың жүзеге асырылуы «Қазводхоз» РМК қаржылық тұрақтылығын сақтауға ықпал етеді. Алайда, материалдық құндылықтардың жоғары физикалық және моральдық тозуына және негізгі гидротехникалық құрылыстардың апатты жағдайына байланысты кәсіпорын өз қаражаты есебінен не активтерді сатып ала алмайды, не күрделі жұмыстарды жүргізе алмайды, бұл ұйымның қаржылық тұрақтылығының жеткіліксіздігінің нақты көрінісін сипаттайды. Бұдан басқа, перспективалы және қымбат жобаларды іске асыру барысында қарыз қаражатын толық игермеу және бір мезгілде қарыздар бойынша борышты төлеуді қамтитын 2024-2028 жылдарға арналған тарифтің өсуі жөніндегі болжамды Инвестициялық саясат тиімділіктің төмендеуіне әкелуі мүмкін.

Осылайша, тарифтің көтерілуі 2024-2028 жж. «Қазводхоз» РМК-да несиелердің игерілмеу проблемасын ескере отырып, бақылау жүйесі мен сенімді есептілікті жетілдірмейінше қажетті нәтиже бермейді.

Жүргізілген талдау көрсеткендей, соңғы жылдары кәсіпорындағы материалдық активтер жаңартылуда, алайда қор қайтарымының көрсеткішімен сипатталатын активтерді пайдалану тиімділігі әлі де өте төмен. Мәселен, "Қазводхоз" РМК негізгі қорларына салынған әрбір теңгеге 0,12 тиын алады. Активтер құнының өсуі республикалық бюджеттен (241 бюджеттік бағдарлама) қаражат есебінен де, МҚҰ қарыздары есебінен де жүзеге асырылатын инвестицияларға байланысты түсімнің өсуіне қарағанда тезірек жүретіндіктен де қордың төмен табысы қалыптасуы мүмкін.

Қарыздар есебінен активтер құнының өсуінен қызметтерді сатудан түскен түсімнің артта қалуымен мұндай жағдай төлем қабілеттілігінің төмендеу немесе болмау тәуекеліне, қолданыстағы тарифтік жүйе кәсіпорынды өзін-өзі қаржыландырудың тұрақты деңгейіне шығаруға қабілетсіз болу тәуекеліне әкелуі мүмкін.

Қорытынды

Қаржылық тұрақтылық кәсіпорынның өмір сүруінің және үздіксіз қызметінің негізі, сондай-ақ оның қаржылық жағдайының ажырамас бөлігі бола отырып, ұйымның бүкіл өндірістік-шаруашылық қызметінде қалыптасады. Қаржылық тұрақтылықты арттыру үшін басқарушылық бақылауды күшейту, іске асырылатын жобалардың сапасын бақылау бөлігінде кәсіпорынды басқару функцияларын жандандыру қажет.

«Қазводхоз» РМК халықаралық қарыздарының белгіленген жобаларын уақтылы іске асырмау қарыз қалдығын резервтеу, ҚБШ-ға бюджет қаражатын жинақтау (олардың деңгейі соңғы 5 жылда төмендемейді), сондай-ақ Кәсіпорынның инвестициялық бағдарламасын орындамағаны үшін комиссия түрінде қосымша шығындарға әкелді. Бұдан басқа, заемдар шетел валютасымен алынғанын ескере отырып, теңгеге қатысты доллар/еуро бағамының өсуімен алдыңғы кезеңдермен салыстырғанда кәсіпорынның құрылыс - монтаждау жұмыстарын, консультанттарды төлеуге, заемға қызмет көрсетуге, негізгі борышты өтеуге арналған шығыстары ұлғаяды. Бұл ретте жобаларды іске асырудың кешеуілдеуінің себептері мердігерлердің де, «Қазводхоз» РМК-ның да кінәсінен жобаларда жіберілген қателіктер болды.

Кәсіпорынның қалыптасқан айналым капиталы айналым қаражатын өзін - өзі қаржыландырудың үздіксіз тетігін көрсетеді, ал іс жүзінде бұл қаржыландыру көбінесе қарыз қаражаты есебінен қамтамасыз етіледі. Сондай - ақ, ҚБШ шотында нәзік қалдықтардың болуы, бір қарағанда, айналымдағы ақшалай қаражаттың жеткіліктілігін көрсетеді, ал ағымдағы кезеңде олар кіріс алуға бағытталмайды және өндірісті дамытуға жұмыс істемейді, бұл кәсіпорынның айналым қаражатын оңтайландыру талабына қайшы келетін қаржылық көрсеткіштерін бұрмалайды.

«Қазводхоз» РМК Қаржы-шаруашылық қызметінің тұрақтылығын қолдау мақсатында мыналарды ұсынамыз:

1. Абсолютті өтімділік коэффициентінің мәнін рұқсат етілген деңгейге келтіру үшін «Қазводхоз» РМК өндіріске, қаржылық инвестицияларға артық ақша қаражатын салу қажет, бюджет қаражатын қайтару және қайта бөлу тетігі әзірленуге тиіс.

2. Сондай - ақ, дебиторлық берешекте қолма-қол ақшаның едәуір жинақталуы оларды азайту және кәсіпорынның қаржылық тәртібін нығайту үшін тиімді шаралар қабылдауды талап етеді.

3. Өндірістік кәсіпорындар жұмыс істейтін шаруашылық жүргізудің қолда бар белгісіздік жағдайларына байланысты «Қазводхоз» РМК ықтимал тәуекелдерді есептеуді және олардың алдын алу және азайту жөніндегі оңтайлы шешімдерді талап етуді қамтамасыз ететін Тәуекел менеджменті қызметінің жұмысын ұйымдастыруы қажет.

4. Кәсіпорын ішкі проблемалық мәселелер мен тәуекелдерді анықтауға ықпал ететін қаржылық көрсеткіштердің мониторингі бойынша жұмысты жолға қоюды, кейіннен ықтимал тәуекелді жағдайлардың алдын алу және еңсеру жөніндегі шаралардың тиісінше орындалуын қадағалауды талап етеді.

5. Қаржылық қызметте маңызды болып әр операция тұрғысынан қаржылық ағындардың нақты көрінісін көру үшін жеке және қарыз қаражаттары бойынша мониторингті ұйымдастыру қажет.

6. Басқару шешімдерінің тиімділігіне халықтың және қоршаған ортаның өмір сүру жағдайларын сақтау және жақсарту үшін суды пайдалану мен су қорын қорғаудың, сумен

жабдықтау мен су бұрудың экологиялық қауіпсіз және экономикалық оңтайлы деңгейіне қол жеткізу мен қолдауда мақсаттар мен стратегиялық міндеттерді дұрыс қою айтарлықтай әсер етеді. Осыған байланысты кәсіпорынның даму стратегиясын іске асыру жөніндегі мақсаттарға, міндеттерге қол жеткізуді және іс - шаралар жоспарын орындауды бақылауға алу қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Azarenkova, G., Golovko, O., & Abrosimova, K. (2018). Management of enterprise's financial sustainability and improvement of its methods. Accounting and Financial Control, 2(1), 1-14. DOI: 10.21511/afc.02(1).2018.01
2. Shpak, N., Podolchak, N., Karkovska, V., Sroka, W., & Horbal, N. The application of tools for assessing the financial security of enterprises. Forum Scientiae Oeconomia, 10(2), 2022г., 29-44.
3. Моденов, Е. И. Экономическая безопасность предприятия: монография. СПбГАСУ, СПб.С. 2019, 551
4. Ковалев, В. В. Корпоративные финансы. Учебное пособие. 2019, С. 640
5. Баканов, М. И. Теория экономического анализа: Учебник. М.: Финансы и статистика. 2008, С. 534
6. Герасимов, В. Д., Прохоренко, А. А., Марусева, И. В., Шеремет, А. Д., & Игольников, Г. Л. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности промышленного предприятия. 2017, С. 358
7. Шеремет, А. Д., & Гармаш, М. Г. Комплексная рейтинговая оценка устойчивости развития предприятий. Аудит и финансовый анализ, 2017 г., 152-157 с.
8. Донцова, Л. В., & Никифорова, Н. А. Анализ финансовой отчетности. М.: Дело и сервис. 2004 г., С. 336
9. Gleißner, W., Günther, T., & Walkshäusl, C. Financial sustainability: measurement and empirical evidence. Journal of Business Economics, p. 92, 467–516. DOI: 10.1007/s11573-022-01081-0 (2022).
10. Сподах, Г. Г., & Архипов, М. М. Методика анализа финансового состояния и устойчивости предприятия. Вестник Московской международной академии, №1, 68-75 с.
11. Республиканское государственное предприятие «Казводхоз» на годовой финансовой отчетности 31 декабря 2018-2022 года. <https://www.qazsu.kz/ru/activity/kazvodkhoz> (от 2022).

***Б. Досанов, К. Мырзабековна**

Магистрант, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави, Туркестан, Казахстан

ассоциированный профессор (доцент) доктор PhD., Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави, Туркестан, Казахстан

***Автор для корреспонденции:** dosanovbagdaulet01@gmail.com

ОЦЕНКА И АНАЛИЗ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены актуальные проблемы управления финансовой устойчивостью предприятия. Оценка финансовой устойчивости является одним из важных принципов деятельности предприятия. Укрепление финансовой устойчивости – первоочередная задача предприятия, главная предпосылка его эффективной работы. Проводя исследование целью, является определение финансовой устойчивости предприятия, осуществляющего эксплуатацию, содержание и безопасность объектов водного хозяйства республиканского значения, орошения и питьевого водоснабжения, а также разработать практические рекомендации, направленные на ее повышение. Для достижения поставленной цели в работе были использованы следующие методы исследования: экономико-

статистический, балансовый и монографический (при анализе и оценке финансового положения анализируемого предприятия). Расчет финансовых показателей проводился за последние 5 лет (2018-2022 гг.). Источником материала исследования послужил финансовый отчет республиканского государственного предприятия «Казводхоз» (далее – РМК «Казводхоз»). Значимыми результатами исследования — это изучение теоретических аспектов финансовой устойчивости предприятия, проанализирование финансового положения РМК «Казводхоз» за последние пять лет (2018-2022 годы), рассчитаны финансовые показатели предприятия, предложены направления повышения финансовой устойчивости предприятия на основе аудированной финансовой отчетности.

Ключевые слова: финансовая стабильность, аудированная финансовая отчетность, свободные деньги.

***B. Dosanov, K. Myrzabekovna**

Master's student, Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan
Associate Professor, PhD., Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan

***Corresponding author:** dosanovbagdaulet01gmail.com

ASSESSMENT AND ANALYSIS OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

Abstract

The article discusses the current problems of managing the financial stability of an enterprise. Assessment of financial stability is one of the most important principles of the company's activities. Strengthening financial stability is the primary task of the enterprise, the main prerequisite for its effective functioning. The purpose of the study is to determine the use, maintenance and safety of water management facilities of national importance, the financial stability of an enterprise providing irrigated and drinking water supply, as well as to develop practical recommendations aimed at improving it. To achieve this goal, the following research methods were used in the work: economic and statistical, balance sheet and monographic (in the analysis and assessment of the financial condition of the analyzed enterprise). Calculation of financial indicators for the last 5 years (2018-2022). The source of the research material was the financial statements of the enterprise of the republican state enterprise "Kazvodkhoz" (hereinafter – RSE "Kazvodkhoz"). The scientific novelty of the study lies in the theoretical justification and practical implementation of the considered approaches and methods for assessing financial stability in the analyzed enterprise. The main results of the study: the theoretical aspects of the financial stability of the enterprise are studied, the financial condition of RSE Kazvodkhoz for the last five years (2018-2022) is analyzed, the financial coefficients of the enterprise are calculated, directions for improving the financial stability of the enterprise are proposed on the basis of audited financial statements.

Key words: financial stability, audited financial statements, free money.

Қатынасхаттар үшін жауапты автор туралы ақпарат:

Б. Досанов

e-mail: dosanovbagdaulet01gmail.com

Information about the author responsible for contacts:

B. Dosanov

e-mail: dosanovbagdaulet01gmail.com

Информация об авторе, ответственном за сообщения:

Б. Досанов

e-mail: dosanovbagdaulet01gmail.com